

UNIVERSITATEA “BABEȘ-BOLYAI”, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE LITERE

Rezumatul tezei de doctorat

SAUL BELLOW – BEYOND THE COMMUNITY

(SAUL BELLOW. DINCOLO DE COMUNITATE)

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC
PROF. UNIV. DR. VIRGIL STANCIU

DOCTORAND
MIHAELA-ROXANA MIHELE

2010

A. Sumar:

<i>Sumar</i>	1
<i>Introducere</i>	2
<i>Capitolul I: Scriitorul și contextul american</i>	7
I.1. Moștenirea lui Saul Bellow: declarațiile scriitorului și cele ale criticilor săi.....	7
I.2. Scena americană: de la melting pot la societatea postetnică.....	21
I.3. Asimilare, aculturare și pluralism în literatura iudeo-americană.....	33
<i>Capitolul II: Literatură și etnicitate</i>	41
II.1. Iudeo-americanii: istorie, identitate religioasă, integrare în societatea americană....	41
II.2. Scriitorii iudeo-americani.....	51
II.3. Literatura iudeo-americană și problema identității etnice.....	60
<i>Capitolul III. Relația sacrului cu profanul în romanele lui Saul Bellow</i>	75
III.1. Sacralitatea vieții într-o existență profană.....	75
III.2. Responsabilitatea morală individuală văzută ca piatră de colț a societății.....	111
<i>Capitolul IV. Percepția istoriei și a comunității în romanele lui Saul Bellow</i>	130
IV.1. Paginile negre ale istoriei: anti-semitismul și Holocaustul.....	130
IV.2. Spre o posibilă poartă de scăpare – comuniunea umană.....	182
<i>Concluzii</i>	211
<i>Bibliografie</i>	215

B. Cuvinte cheie: moștenire culturală, multiculturalismul american, identitate americană, canon, etnicitate, evreitate, iudaism.

C. Sumarul tezei de doctorat:

Introducere

Teza mea de doctorat intitulată *Saul Bellow – Beyond the Community (Saul Bellow. Dincolo de comunitate)* și-a propus să analizeze opera ficțională a autorului american din punctul de vedere al elementelor culturale evreiești care pot fi întâlnite în romanele sale și a modului în care autorul s-a raportat la această moștenire.

Scopurile mele au fost să analizez opera autorului căutând elemente aparținătoare unei moșteniri literare, etice evreiești și să văd maniera în care această moștenire a fost folosită de către autor în cadrul cultural și pe scena literară americană de (presupusă) natură protestant anglo-saxonă. De asemenea am dorit să relievez felul în care opera unui

scriitor aparținând unei minorități etnice a reușit să pătrundă într-un timp relativ scurt în canonul literar de peste ocean, oglindind poate evoluția și integrarea acestei comunități în Statele Unite.

Din punct de vedere metodologic am adoptat o abordare hermeneutică a textului în cadrul teoretic oferit de multiculturalismul american folosind drept instrumente conceptele de: etnicitate, identitate americană (de la varianta ei de tip melting-pot până la cea postetnică) pentru a sublinia felul în care comunitatea iudeo-americană și scriitorii ei s-au relaționat la procesul de asimilare. De asemenea am discutat modalitatea în care condiția de membru sau străin în societatea americană împărtășită de scriitorii iudeo-americani a influențat poziția lor în cadrul diagramei oferite de către intersectarea dintre literatura canonică și literatura etnică.

Teza mea este bazată pe o dublă interpretare a romanelor lui Bellow – una din punctul de vedere al evreității sale, adică elemente de natură sociologică, etnică, istorică și literară transpuse în opera sa: de exemplu condiția evreului în America, perspectiva asupra anti-semitismului și a Holocaustului pe care au au iudeo-americani, prezența în romanele sale a unui personaj tradițional din literatura evreiască-idiș, schlemilul. Totodată am studiat opera ficțională a lui Saul Bellow și din perspectiva elementelor religioase iudaice prezente în producția sa literară, de alături de seculară; de exemplu conceptul de semnul/ aproapele cuiva sau cel de responsabilitate individuală.

Această analiză separată a evreității și iudaismului lui Bellow a fost făcută nu numai să sublinieze ideea modernă, recentă care spune că evreitatea nu implică automat și o dimensiune religioasă în viața cuiva, dar a avut și un scop practic în a mă ajuta să demonstrez mai bine coordonatele etnice și de inspirație religioasă care nu se suprapun întodeauna în opera lui Saul Bellow. Sursele primare pe care le-am folosit sunt cele mai cunoscute romane ale sale : *Dangling Man*, *The Victim*, *The Adventures of Augie March*, *Seize the Day*, *Henderson*, *the Rain King*, *Herzog*, *Mr. Sammler's Planet*, *Humboldt's Gift*, *The Dean's December*, *The Bellarosa Connection*, *Ravelstein*. Al treilea și al patrulea capitol includ substanțiale analize pe text din romanele sus menționate care reliefează faptul că opera ficțională a lui Saul Bellow are unele caracteristici ale literaturii

etnice și totuși ea trece dincolo de limitele impuse de un tip de narațiune scrisă pentru un public restrâns (cum ar fi membrii unei comunități etnice) sau scrisă despre astfel de persoane care împart un trecut comun și un mediu religios, cultural specific. Deoarece ideile prezente în romanele lui Bellow au avut rezonanță în rândul publicului american larg datorită calității estetice ridicate a operei sale și a surselor canonice occidentale care au influențat-o, ajutată de contextul mai larg ideologic și social din anii 1940-1960 care milita pentru asimilare, romanele sale au fost incluse printre operele autorilor de frunte ai literaturii americane.

Capitolul I: Scriitorul și contextul american

În primul capitol, în cadrul primei părți am prezentat opiniile și declarațiile publice ale scriitorului despre felul în care își percepea moștenirea evreiască și arta scrierii pe care a stăpânit-o așa de bine. De asemenea am prezentat și cadrul teoretic pe care l-am adoptat pentru teză. O lectură mai atentă a textului poate dezvălui gândirea liberal-umanistă a lui Bellow reflectată în romanele și interviurile sale. Pentru el literatura era o activitate elevată demnă de intelectuali sensibili și bine educați care cred că natura și condiția umană sunt la fel peste tot în lume și că individul își creează propriul destin prin alegerile pe care le face. Totuși în romanele sale găsim o serie de curente și tendințe intelectuale care fac dificilă abordarea lui Saul Bellow dintr-o singură perspectivă teoretică. Pregătirea academică a scriitorului ca antropolog este vizibilă în unele romane ale sale prin interesul acordat altor culturi și în opozițiile binare de tip natură vs. cultură, profan vs. sacru, individ vs. comunitate, centru vs. margine (care aduc aminte cititorului de structuralismul antropologic al lui Claude Levi Strauss și deconstrucționismul lui Derrida). Găsim acestea ilustrate în *The Adventures of Augie March*, *Henderson*, *the Rain King*, *Herzog*, *Mr. Sammler's Planet*, *Humboldt's Gift*, *The Dean's December*. Dar spre deosebire de cazul unora dintre contemporanii săi, în toate romanele sale este vizibilă opoziția sa la tot ceea ce poate fi caracteristic literaturii postmoderne din moment ce admiră principiile valorii, înțelesului, controlului și identității scriiturii. Este adevărat că prin personajele lui Bellow cititorul poate vedea transpusă în literatură dorința autorului de a deveni un american acceptat cu drepturi egale de către societatea și scena literară a

majorității de origine protestant anglo-saxonă, chiar dacă asta ar fi însemnat neglijarea unor aspecte ale moștenirii sale evreiești. Dezbaterile pe care le poartă personajele sale sunt câteodată limitate de coordonate politice, de spațiu și timp, care reflectă contextul lor istoric ; dar majoritatea sunt în primul rând dialoguri intelectuale, ele nu sunt constructe ideologice care funcționează drept vehicul pentru putere și care participă în creerea istoriei. Astfel o abordare din perspectiva noului historicism ar fi numai parțial justificată pentru intenția autorului de a-i prezenta Americii portretul realist și nuanțat al vieții sale intelectuale și culturale din a doua jumătate a secolului XX.

În scopul evidențierii moștenirii evreiești în romanele acestui autor și a modului în care opera sa a devenit o valoare a literaturii canonice care se presupunea a fi creația unei societăți majoritare protestante anglo-saxone, una din cele mai potrivite metode de cercetare ar putea fi cea concentrată în jurul folosirii conceptelor de “etnicitate”, “postetnicitate” atunci când se aplică analiza pe text romanelor unui scriitor aparținând unei “minorități” americane. Două surse sunt esențiale pentru această abordare pe care am adoptat-o: una este cartea lui Werner Sollors *Beyond Ethnicity: Consent and Descent in American Culture* pentru discuția pe care o aduce rolului etnicității în literatură și cel al relațiilor de descendență și consimțământ în crearea identității americane; cealaltă sursă este cartea lui David Hollinger *Postethnic America, Beyond Multiculturalism* pentru perspectiva sa ce favorizează afiliația voluntară în fața celei date de istoria familială, situație care apreciază atât comunitățile de descendență cât și cele de consimțământ.

În al doilea subcapitol am analizat politicile culturale americane: de la asimilarea și aculturarea din anii 1930-1950 la aprecierea pe care o dă multiculturalismul mândriei etnice în anii 1970-1990, pentru a vedea cum s-a raportat Saul Bellow la moștenirea sa etnică de-a lungul anilor, adică dacă a acceptat tacit aceste paradigme culturale rând pe rând (și răspunsul este că da) și de asemenea pentru a caracteriza atitudinea sa drept relevantă pentru un tip specific de etnicitate, etnicitatea simbolică. Când a fost rugat să se identifice fie drept evreu sau american sau iudeo-american, Saul Bellow a răspuns că el este pur și simplu un “scriitor”, în cel mai bun caz un “scriitor american de origine iudaică”. Dar mai târziu a adăugat de asemenea că istoria sa evreiască i-a dat o orientare

complet diferită și că “un scriitor nu are altă alegere decât aceea de a fi loial istoriei sale”. O asemenea variație aparentă poate indica atât o etnicitate americană kaleidoscopică cât și rezerva autorului în a îmbrățișa etichete într-un tulburat secol XX.

Evident diverșii avatari ai identității americane propuși de conceptul de melting-pot (creuzet etnic), pluralismul cultural al lui H. Kallen, triplul creuzet religios al lui W. Herberg, abordările multiculturale ale anilor 1970, 1990, perspectiva postetnică a lui D. Hollinger pot funcționa ca fundal pentru prezentarea manierei în care scriitorii pot fi asociați moștenirii lor etnice. În această privință eu cred că abordarea etnicității pe care o aduce Hollinger, abordarea postetnică, îmi permite cel mai bine să explic atitudinea și opera lui Bellow datorită faptului că postetnicitatea preferă afiliațiile voluntare celor prescrise, apreciază identitățile multiple și recunoaște caracterul artificial construit al grupurilor etno-rasiale. Ea recunoaște faptul că individul face alegeri în circumstanțe specifice, limitative, majoritatea având legătură cu rădăcinile ancestrale ale persoanei în cauză. Totuși postetnicitatea respinge presupunerea că istoria sau biologia trasează linii clare pentru afiliațiile pe care le va face un individ.

Ținând cont că o persoană poate și are dreptul de a alege afiliațiile sale etnice, putem înțelege de ce relația lui Saul Bellow cu evreitatea sa s-a schimbat de-a lungul timpului : de la dorința lui ca tânăr de a se americaniza și a fi acceptat ca orice alt scriitor aparținând majorității, până la o atitudine mai nostalgică ca adult în vârstă care și-a reevaluat rădăcinile etnice. Concluzia generală ar fi că etnicitatea sa ar fi una simbolică, adică el aprecia un simțământ subiectiv al identității etnice , dar se ținea departe de o identificare mai substanțială ce ar fi însemnat și implicarea într-o comunitate anume. De asemenea, el a refuzat să fie numit „un scriitor iudeo-american”, evitând rolul de purtător de cuvânt pentru comunitatea sa, lucru pe care o asemenea categorizare ar fi impus-o.

Al treilea subcapitol este concentrat pe discutarea felului în care fenomene sociale și culturale cum ar fi asimilarea, aculturarea și pluralismul au fost redată în literatura iudeo-americană. Ele reprezintă diverse puncte de vedere referitoare la experiența iudeo-americană, schimbările și etapele care au fost fidel reflectate în unele opere literare. Alte exemple de ficțiune vor ignora aceste subiecte și își vor îndrepta atenția spre unele teme

universal valabile, teme și idei ce pot fi abordate de către scriitori oricare ar fi ei, indiferent de originea lor etnică. Evident din această perspectivă relația autorului – văzut ca membru al unui grup etnic, mai mult sau mai puțin supus și loial originilor sale sau /și culturii americane – va trebui să treacă în prim-planul acestei analize. Ca o consecință, aceasta va duce la căutarea modalităților în care problema identității etnice și prezentarea vieții evreilor americani sunt tratate în cadrul romanelor și povestirilor autorilor reprezentativi ai acestei comunități.

*Capitolul II: **Literatură și etnicitate***

Al doilea capitol este și el divizat în trei părți. Prima se bazează pe delinierea istoriei evreilor în S.U.A. (valorile succesive de imigrare, relația lor cu vechiul continent și cu noul mediu cultural, social și economic) și noul pact pe care l-au semnat cu America care a devenit pentru ei noul Tărâm Promis. O nouă comunitate cu o cultură diferită a fost creată ceea ce a însemnat că un nou tip de literatură s-a născut. În acest context, evreii americani pot fi văzuți ca un caz special liminal de imigranți care din străini devin membrii societății americane.

Celelalte două părți ale capitolului au prezentat literatura produsă de autori aparținând acestui grup etnic și modalitatea în care ei au reușit să-și manifeste această identitate prin operele lor. Cum scriitorul este și membrul unei comunități, el/ea va oglindi în opera sa evoluția întregului grup. Astfel am discutat și contextul american care a contribuit la crearea acestui nou tip de literatură. Folosind această identitate etnică schimbătoare care s-a ivit de-a lungul vremii, am menționat faptul că în literatura iudeo-americană modalitatea de reflectare a personajului/ subiectului etnic variază și ea. De asemenea trebuie definit înțelesul noțiunii de “scriitor iudeo-american”. Criticii desemnează autori ca aparținând acestei categorii folosind diferite criterii: originea etnică a acestor autori, subiectul operelor lor, temele și caracterizarea personajelor, perspective intertextuale care trimit la tradiția literară și cultura iudaică sau chiar perspective mai largi cum ar fi tendințe ideologice sau relația cu literatura canonică, cea a majorității americane.

În partea a treia am analizat câteva romane, nuvele și povestiri aparținând acestui tip de literatură din perspectiva prezentării pe care o fac vieții comunității prinse între variatele tipuri de identitate etnică: vechea identitate evreiească așa cum fusese definită în Europa, noua dublă identitate iudeo-americană și valorile Americii protestant anglo-saxone. Perspectiva diacronică asupra acestui tip de literatură mi-a fost de folos în a urmări evoluția acesteia de la câteodată neîndemânaticile producții literare ale scriitorilor de la începutul secolului XX – emigranți recentți care se zbăteau cu o nouă cultură și o nouă limbă până la elaboratele și desăvârșitele creații ale autorilor care aparțin/au aparținut celei de-a doua sau a treia generații de iudeo-americani. O asemenea privire a contribuit la accentuarea dezvoltării paralele a acestei comunități și a producției ei literare, precum și a efectelor influențelor lor reciproce.

La începutul secolului XX autorul intermediază relația dintre comunitatea sa de origine și societatea americană. Cum acest timp de literatură a fost scris în principal de imigranți din prima generație, el are un puternic element autobiografic (observabil în operele lui M. Antin, A. Cahan). Apoi începând cu a doua generație, scriitorii anilor 50 și 60 vedem supremația scriitorilor care au reușit să intre în canonul literaturii americane (S. Bellow, P. Roth, B. Malamud) care s-au adresat publicului larg american, nu numai comunității lor de origine, la urma urmei aceștia simțindu-se a fi americani cu drepturi depline. Această atitudine s-a dovedit a exprima o încredere în sine nu întotdeauna deplină deoarece membrii radicali ai comunității lor de origine au crezut că acești scriitori proeminenți și-au părăsit cumva rădăcinile sau chiar au lucrat împotriva intereselor comunității. Începând cu anii 70 vedem debutul scriitorilor caracterizați a avea o „mândrie reînnoită față de originea lor” și care sunt mult mai preocupați în a reveni la surse autentice evreiești, în cele mai multe cazuri surse religioase (cazul C. Ozick).

*Capitolul III. **Relația sacrului cu profanul în romanele lui Saul Bellow***

Capitolul al treilea discută relația dintre lumea sacrului și lumea profanului în romanele lui Saul Bellow. Printre idelile importante care ar trebui evidențiate aici putem să menționăm faptul că opera ficțională a lui Saul Bellow nu dezbate în mod deschis idei, controversate religioase, viața zilnică a personajelor sale este construită pe un fundament laic. Dar unul din principiile operei sale își are rădăcinile în preceptele religioase iudaice.

Viața este sacră și trebuie protejată de nihilism, alienare și toate “tărâmurile pustii ale condiției moderne”. Herzog, unul din personajele sale principale pune întrebarea cheie în jurul căreia se învâрте întreaga operă ficțională a lui Bellow – « Cum ar trebui să trăiască un om bun ? » Răspunsul care este dat de romanele sale aparține atât de moralitate și cât și de religie și se referă la comuniunea omului cu aproapele său.

Analiza atentă a textelor din primul subcapitol al acestei părți relevă faptul că personajele sale nu frecventează sinagoga sau biserica, ei nu îndeplinesc toate legile cerute de iudaism fiecărui evreu pios (cu puține excepții cu toții sunt evrei), ei nu se roagă sau nu se gândesc foarte des la Dumnezeu, dar mai devreme sau mai târziu cu toții trăiesc un simțământ al uimirii și al insignifianței personale în fața unei entități mărețe, nenumite, infinite precum și în fața implacabilului mecanism al evoluției istorice, sociale și culturale. Sensul sacrului pe care îl au diferă foarte mult de cel al teologilor, dar totuși, ei au moștenit de la strămoșii lor toate cunoștințele biblice pe care trebuie să le știe și pe care le folosesc ca să ilustreze și să își susțină dezbaterile intelectual laice. În același timp ei tânjesc după ceva ce le-ar putea împlini viața: fie o legătură cu un nivel transcendent fie comuniunea cu semenii lor construită pe un fundament iudaic, etic, a se înțelege religios. Invariabil, la sfârșitul romanelor, eroii descoperă că scăparea din tumultoasele tărâmurile pustii ce le caracterizează uneori viețile intelectuale și spirituale se face prin acceptarea suferinței umane și a responsabilității pentru faptele proprii precum și prin împlinirea datoriei către semen. Totuși există un final ambiguu, volatil în romanele lui Bellow. Autorul nu sugerează că odată ce au găsit salvarea protagoniștii săi o vor îmbrățișa și adopta pe temen lung. În mod realist, aceste personaje nu pot să iasă complet din starea lor de „devenire” și să intre în cea de „existență”; în fiecare zi ei trebuie să facă aceeași alegere pozitivă, în fiecare zi individul trebuie să se decidă să trăiască o viață demnă și să își iubească aproapele.

Aluzia pe care o face Bellow la sfârșitul fiecărui roman – necesitatea unei înnoiri continue, lupta permanentă pe care individul se presupune a o da zilnic împotriva egoului său supradimensionat, împotriva disperării și izolării – poate ajuta cititorul să facă o distincție între religie, scopul căreia este păstarea unei anumite doctrine și religiozitate,

țelul căreia este perpetua renaștere spirituală. Detaliile și chiar principiile dogmei par irelevante câteodată pentru personajele lui Bellow, totuși în cadrul vieții lor intelectuale (în acest domeniu ei excelează) ei se zbat să găsească o cale spre o existență plină de conținut într-o societate și o cultură care și-au pierdut sensul.

În al doilea subcapitol se poate observa că pentru scriitor noua religie modernă a societății contemporane este „declinul Occidentului”, care înseamnă o desacralizare a vieții. Înseamnă de asemenea că oamenii nu mai valorează viața, și civilizației îi preferă natura umană crudă și neîmblânzită. În fața acestui fel de a trăi bazat pe violență fizică și psihică, discriminare, sărăcie, vid spiritual, lipsă de educație, Bellow a preferat vechea strategie iudaică pentru supraviețuire – aceea de a spune „da” în fața celor mai crunte situații, crezând că rațiunea va triumfa asupra forței brute și că oamenii, prin acțiune mai pot schimba ceva.

Este evident că în Statele Unite ale Americii un tip deosebit de narațiune s-a dezvoltat de la întemeierea națiunii: miturile democrației, progresului, expansiunii teritoriale și economice aduse de Părinții Fondatori au înlocuit rapid vechile povestiri religioase ale Puritanilor despre păcat, viața virtuoasă, mântuire.

Dar până și această meta-narațiune laică a fost la rândul ei înlocuită de o dezamăgire crescândă legată de sistemul politic american și noțiunea de progres. Drept consecință, pentru a preveni o posibilă dezintegrare și atomizare a societății care ar putea duce la o lipsă de coeziune și coerență, scriitorul sugerează că fiecare individ este responsabil pentru faptele sale, că fiecare faptă este încărcată atât cu un conținut sacru cât și unul profan; și că fiecare om trebuie să-și iubească și protejeze aproapele, adică să intre într-o relație etică cu Celălalt.

Și totuși balanța dintre viața sacră și cea profană este într-un echilibru fragil în romanele lui Saul Bellow. Gândurile și faptele personajelor aparțin laturii profane, iar vocea autorului din romane și declarațiile sale oficiale, deși lipsită de un ton religios explicit, pare să fi fost mult influențată de preceptele iudaismului pe care autorul le-a cunoscut cu siguranță fiind un copil crescut într-o familie evreiască tradițională, un băiat care a mers la heder (școala religioasă iudaică pentru copii) și care era văzut de către

mama sa drept un viitor învățat evreu. Faptul că fiecare om este responsabil pentru faptele sale, că fiecare faptă este importantă și încărcată cu un conținut atât sacru cât și profan, că fiecare individ trebuie să învețe să iubească, să ajute și să trăiască o viață demnă lângă aproapele său și nu o viață de ascetism intelectual la marginile societății, toate acestea sunt vechi precepte iudaice sacre pe care Saul Bellow le-a transpus în mediul profan al culturii și civilizației americane din secolul XX.

Capitolul IV. Percepția istoriei și a comunității în romanele lui Saul Bellow

În prima parte a capitolului al patrulea am reliefat felul în care percepția istoriei și comunității este creionată în romanele lui Bellow. Evident, personajele unui scriitor care aparține unei comunități cu dublu caracter etnic nu vor simți o contradicție sau incompatibilitate în dubla lor identitate, prin urmare ei discută despre istoria Statelor Unite, cea a poporului evreu și cea a statului Israel. În general, ei sunt intelectuali americani și astfel sunt preocupați în mod deosebit de blocajul în care se găsește societatea contemporană și de maniera în care filosofia, literatura, sociologia pot aduce o soluție sau, poate dimpotrivă, felul în care asemenea întreprinderi scolastice, academice pot cauza mai mult rău. Totuși aceste personaje sunt totodată și evrei care meditează la cauzele anti-semitismului ; câteodată ei se gândesc și la soarta statului Israel și modul în care istoria evreilor în Europa a influențat-o pe cea din America. Dar mai ales ei vorbesc cu melancolie despre viața dură pe care au avut-o ca și copii ai unor emigranți săraci din Chicago și New York. Ca adulți, viața lor intelectuală tânjește după plăcerile și tentațiile culturii și civilizației americane, dar viața lor emoțională se întoarce întotdeauna la limitele protectoare date de comunitatea evreiască. Drept consecință, personajele lui Saul Bellow ar vorbi mai degrabă despre lucrurile familiare : existența sau non-existența unui anti-semitism american, despre felul în care s-au simțit și în care au reacționat în copilărie în fața unui mediu străin ostil, despre viața în Upper East Side unde mulți evrei imigranți est europeni au locuit. Ei erau posesorii unui simț acut al identității și limbii dar nu erau în aceeași măsură urmași devotați ai tradițiilor și obiceiurilor iudaice. La o astfel de etapă din viața lor, istoria publică însemna istoria comunității lor, nu a țării în ansamblul ei. Totuși istoria părinților lor ia un loc secundar în fața grijilor legate de scena politică, economică, socială și intelectuală americană.

Personajele lui Bellow discută despre cauzele anti-semitismului și soarta statului Israel, dar la urma urmei ei vad America și cultura ei (majoritară) drept țara lor adevărată care i-a protejat defaptul de a avea soarta strămoșilor lor. Copilăria petrecută în ghetto nu a fost una fundamental nefericită întrucât a fost petrecută în limitele protective ale comunității iudaice (aici se poate observa un contrast puternic cu felul în care un evreu european din trecut s-ar fi pututu raporta la acest lucru). Cu toate acestea, odată cu maturizarea, tânărul evreu simte nevoia de a semna un nou legământ cu viața și societatea americană.

Aici am adus spre dezbatere o problemă spinoasă ce preocupă comunitatea iudeo-americană, și anume modul în care Holocaustul este redat în literatura comunității și rolul memoriei în construirea unei identități etnice. Avem de a face cu două tipuri de cărți : cele influențate de Holocaust (acesta este cazul lui Bellow) și cele despre Holocaust care încearcă să recreeze, ficțional sau autobiografic, viața din lagărele naziste. Cu două excepții notabile, Bellow s-a ocupat numai marginal de această problemă în romanele sale, oglindind astfel o tendință generală în literatura americană a anilor 50-70. În primul rând era nevoie de ceva timp pentru ca publicul larg să înțeleagă ce s-a întâmplat în Europa în lagăre și această stare de fapte a durat până la sfârșitul anilor 50. Apoi membrii comunității s-au simțit vinovați pentru că nu au făcut mai mult pentru a-și ajuta frații întru-credință să se refugieze în America. Apoi mai era și o anumită timiditate din partea scriitorilor pentru a aborda un subiect din istoria europeană pe care americanii îl cunoșteau doar indirect – spre deosebire de literatura scrisă de supraviețuitorii și descendenții lor. În Statele Unite această confruntare cu trecutul a degenerat și într-un fel de proces de marketing folosit pentru a întări identitatea colectivă, lucru care este contestabil. În partea a doua a capitolului am observat că atunci când se scrie despre istoria evreilor și despre perspectiva pe care o au acești oameni asupra ei și asupra vieții comunității lor, aproape întotdeauna este imposibil să se traseze o linie de despărțire perfectă în cadrul iudaismului între narațiune și comentariile scrise despre o înșiruire cronologică de evenimente de natură politică, socială și învățăturile care aparțin unei dimensiuni a sacralului dădătoare de revelații divine și precepte religioase și mai ales cum

aceste două domenii – religie și istorie – în acest caz se întâlnesc și se împletesc în domeniul eticii. Parafrazând un autor iudeo-american, atât metafora religioasă cât și memoria istoriei au o singură funcție supremă, aceea de a înlesni individului înțelegerea faptului de a fi Celălalt ; un proces empatic necesar pentru o co-existență pașnică, fericită în cadrul aceluiași teritoriu și aceleiași civilizații.

Un mesaj important ce poate fi găsit în opera lui Saul Bellow pare a fi ideea că fraternitatea umană poate oferi nu numai o scăpare din situația critică a societății moderne, dar ea poate servi și ca o barieră ce poate preveni reparația coșmarurilor istoriei. Fraternitatea umană prin care el înțelegea iubirea pentru ceilalți, pentru specia umană, care poate da o valoare reală vieții individului, poate servi ca fundament pentru baza societății noastre ; ea este în același timp și un sentiment pe care scriitorii ar trebui să-l prețuiască deoarece îi poate ajuta să traverseze golul pe care “Marele Zgomot “ al vieții moderne l-a creat între artist și individul de rând văzut ca ponțial beneficiar al operei de artă.

Ceea ce Bellow a spus în romanele sale este faptul că pentru a preveni reparația unor asemenea evenimente precum ar fi Holocaustul, războaiele mondiale, etc., oamenii ar trebui să aibă un puternic simț al comuniunii cu Celălalt. Acest proces empatic care dă naștere fraternității umane poate fi interpretat ca transpunerea în cadrul sociologiei și al istoriei a implicațiilor conceptului religios de “semen” și a poruncii divine care spune “Iubește-ți aproapele ca pe tine însuți”. Ceea ce pun în centrul vieții lor intelectualii lui Bellow este nevoia de responsabilitate și implicare în viața societății.

Concluzii

Scopul prezentei teze de doctorat a fost să identifice elementele culturale iudaice din romanele lui Saul Bellow și să vadă cât de bine sau la ce nivel ele interacționează cu valorile pe care America majoritară le-a imprimat asupra operei sale. Toate acestea au fost discutate în contextul schimbărilor de paradigmă culturală pe care Bellow le-a reflectat foarte bine atât în opera sa cât și în declarațiile sale oficiale. Conceptele de etnicitate și de identitate americană au fost suprapuse de către teoreticienii de ceva vreme, dar modalitatea în care au fost reflectate în literatură a evoluat de asemenea cu schimbările realităților sociale, economice și politice. Fără să negăm că arta, literatura ar

trebui să fie automone, nu putem să nu observăm că ele nu pot funcționa într-un vid, ci într-o societate, în cadrul unei comunități mai mari sau mai mici pe care o oglindesc. Numai talentul și meșteșugul scriitorului duc literatura dincolo de aceste limite. În teza mea sper să fi dovedit faptul că Saul Bellow a fost un scriitor de origine evreiască care a făcut din literatură și America adevărata sa casă, neținând cont de faptul că a fost un om care într-un fel, cel puțin la un nivel superficial, a urmat tendințele intelectuale și culturale ale timpului său. Între un trecut destul de sumbru și speranța unui viitor mai bun, personajele lui Bellow și opera sa rămân ambigue, multifacetate, nu complet pesimiste, dar și fără a exploata un optimism facil. Autorul și cărțile sale au încredere în potențialitate, în devenire. În final acesta este unul din atributele care ne fac umani. Ca să parafrazăm unul din personajele sale – nu mai mult decât oameni și nu mai puțin de atât.

Bibliografie

Surse primare

- Bellow, Saul; *Dangling Man*; The New American Library, A Signet Book, New York, 1965, Third Printing (1944).
- Bellow, Saul; *The Victim*; The New American Library, A Signet Book, New York, 1965, Third Printing (1947).
- Bellow, Saul; *The Adventures of Augie March*, The Viking Press, New York, 1966, Tenth Printing, (1952).
- Bellow, Saul; *Seize the Day*; in Concise Anthology of American Literature, MacMillan Publishing Company, New York, 1993, (1956).
- Bellow, Saul; *Henderson, the Rain King*, Popular Library, New York, 1959, Second Printing, (1959).
- Bellow, Saul; *Herzog*; The Viking Press, New York, 1976, Text and Criticism, Edited by Irving Howe, (1964).
- Bellow, Saul; *Mr. Sammler's Planet*; Fawcett Publications, Inc., Greenwich, Conn., 1970, (1969).
- Bellow, Saul; *Humboldt's Gift*, The Viking Press, New York, 1975, Third Printing, (1975).
- Bellow, Saul; *To Jerusalem and Back*, Penguin Books; New York, 1998, (1976).
- Bellow, Saul; *The Dean's December*; Penguin Books; New York, 1998, (1982).
- Bellow, Saul; *The Bellarosa Connection*, Penguin Books; New York; 1989.
- Bellow, Saul; *Ravelstein*; Penguin Books, New York, 2000.

- Cahan, Abraham; *The Rise of David Levinsky*, Penguin Books, New York, With an Introduction and Notes by Jules Chametzky, (1917), 1993.
- Malamud, Bernard; *The Magic Barrel*, Noonday Press, a Division of Farrar, Straus& Giroux, New York, (1950), 1966.
- Malamud, Bernard; *The Assistant*, A Signet Book, Published by The New American Library, New York, 1957, 8th Printing.
- Malamud, Bernard, *The Fixer*, Penguin Books in Association with Chatto& Windus, London, (1966), 1967.
- Ozick, Cynthia; *Bloodshed and Three Novellas*, A Dutton Obelisk Paperback, E.P. Dutton, Inc., New York, (1972), 1983.
- Roth, Philip; *Goodbye Columbus and Five Short Stories*, Bantam Books, Toronto, London, New York, (1960), 1973, 31st Printing.

Surse secundare

- Adams, David K.; Vaudagna, Maurizio (Eds); *Transatlantic Encounters, Public Uses and Misuses of History in Europe and the United States*; Vu University Press, Amsterdam, 2000.
- Albanese, Catherine L.; *America, Religions and Religion*; Wadsworth Publishing Company, Belmont, California, 1992, 2nd Edition.
- Antonette, Leslie; *The Rhetoric of Diversity and the Traditions of American Literary Study, Critical Multiculturalism in English*; Bergin& Garvey, Westport, Connecticut, London, 1998.
- Atlas, James; *Bellow, A Biography*; Random House, New York, 2000.
- Bach, Gerhard (Ed); *The Critical Response to Saul Bellow*, Greenwood Press, Westport, Connecticut, London, 1995.
- Bach, Gerhard (Ed); *Saul Bellow at Seventy-five*, Gunter Narr Verlag, Tübingen, 1991.
- Bak, Hans (Ed); *Multiculturalism and the Canon of American Culture*, Vu Univeristy Press, Amsterdam, 1993.
- Bakopoulou-Halls, Aiki; *Doubles and Dybbuks in Jewish-American Fiction*, EHIKAIPOTHTA, Athens, 1973.
- Barkan, Elliott Robert (Ed.); *A Nation of Peoples: A Sourcebook on America's Multicultural Heritage*, Greenwood Press, Westport, Connecticut, London, 1999.
- Bertens, Hans; *Literary Theory, The Basics*, Routledge, London and New York, 2001.
- Biale, David; Galchinsky, Michael; Heschel, Susannah (Eds); *Insider/Outsider; American Jews and Multiculturalism*, University of California Press, Berkeley, 1988.
- Bloom, Harold (Ed); *Modern Critical Views: Saul Bellow*; Chelsea House Publishers, New York, 1986.
- Boelhower, William, *Immigrant Autobiography in the United States*, Essedue Edizioni, 1982.
- Boelhower, William; *Through a Glass Darkly: Ethnic Semiosis in American Literature*, Oxford University Press, New York, Oxford, 1987.

- Boelhower, William (Ed); *The Future of American Modernism, Ethnic Writing Between the Wars*, Vu University Press, Amsterdam, 1990.
- Bradbury, Malcom; *Saul Bellow*; Methuen, London and New York, 1982.
- Bridger, David; *The New Jewish Encyclopedia*, Behrman House, Inc., Publishers, 1976, with a foreword by Abba Eban.
- Buber Martin, *Eu și tu*, Humanitas, București, 1992, Traducere din limba germană și prefață de Ștefan Aug. Doinaș.
- Buber, Martin; *On Judaism*; Schocken Books, New York, 1967, Edited by Nahum N. Glatzer.
- Budick, Emily Miller; *Blacks and Jews in Literary Conversation*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.
- Chametzky, Jules; *From the Ghetto, The Fiction of Abraham Cahan*, The University of Massachusetts Press, Amherst, 1977.
- Clayton, Jay; *The Pleasures of Babel: Contemporary American Literature and Theory*, Oxford University Press, New York, Oxford, 1993.
- Clayton, John, Jacob; *Saul Bellow: In Defense of Man*; Indiana University Press, Bloomington, London, 1968.
- Cohen, Hermann; *Religion of Reason: Out of the Sources of Judaism*, Scholars Press, Atlanta, Georgia, 1995, Translated with an Introduction by Simon Kaplan, Introductory essays by Leo Strauss.
- Cohen, Naomi W.; *Jews in Christian America, The Pursuit of Religious Equality*, Oxford University Press, New York, Oxford, 1992.
- Cohn-Sherbok, Dan; *Fifty Key Jewish Thinkers*, Routledge, London and New York, 1997.
- Cole, Tim; *Selling the Holocaust, From Auschwitz to Schindler, How History is Bought, Packaged, and Sold*; Routledge, New York, 1999.
- Critchley, Simon; Bernasconi, Robert (Eds); *The Cambridge Companion to Levinas*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002.
- Cronin, Gloria L.; Siegel, Ben (Eds); *Conversations with Saul Bellow*, University Press of Mississippi, Jackson, 1994
- Dashefsky, Arnold; Shapiro, Howard, M.; *Ethnic Identification among American Jews, Socialization and Social Structure*, Lexington Books, D.C. Heath and Company, Lexington, Massachusetts, 1974.
- Dinnerstein, Leonard; Reimers, David M.; *Ethnic Americans, A History of Immigration and Assimilation*, Dodd, Mead&Company, New York, 1975.
- Dutton, Robert R.; *Saul Bellow*; Twayne Publishers, Boston, 1982, Revised Edition.
- Eisinger, Chester E.; *Fiction of the Forties*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 1963, 3rd Impression.
- Elliott, Emory (Ed.); *The Columbia Literary History of the United States*, Columbia University Press, New York, 1988.

- Elliott, Emory (Ed.); *The Columbia History of the American Novel*, Columbia University Press, New York, 1991.
- Epstein, Isidore; *Judaism, a Historical Presentation*, Penguin Books, 1959.
- Fiedler, Leslie; *The Collected Essays of Leslie Fiedler*, Volume II, Stein and Day Publishers, New York, 1971.
- Finkelstein, Louis (Ed.); *The Jews: Their History, Culture and Religion*, The Jewish Publication Society of America, Philadelphia, 5710-1949, Second Edition.
- Finkelstein, Sidney; *Existentialism and Alienation in American Literature*, International Publishers, New York, 1965.
- Flanzbaum, Hilene (Ed); *The Americanization of the Holocaust*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1999.
- Fuchs, Lawrence H.; *The American Kaleidoscope: Race, Ethnicity and the Civic Culture*, Wesleyan University Press, Hanover and London, 1990.
- Galloway, David; Ludington, Townsend; *The Individual Conscience as Subject of Literary Reflection*, Universidad de Salamanca, Instituto "Walt Whitman" de Estudios Norteamericanos, Salamanca, 1986.
- Gennaro Lerda, Valeria (Ed); *From the "Melting Pot" to Multiculturalism, The Evolution of Ethnic Relations in the United States and Canada*, Bulzoni Editore, Roma, 1990.
- Girus, Sam; *The New Covenant: Jewish Writers and the American Idea*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill and London, 1984.
- Glenday, Michael K.; *Saul Bellow and the Decline of Humanism*, Macmillan, 1990.
- Goldman, L.H.; Cronin, Gloria L.; Aharoni, Ada; (Eds.); *Saul Bellow: a Mosaic*; Peter Lang, New York, 1992.
- Gordis, David M.; Ben-Horim, Yoav (Eds); *Jewish Identity in America*, University of Judaism, Los Angeles, California, 1991.
- Gordon, Avery F., Newfield, Christopher (Eds): *Mapping Multiculturalism*, University of Minnesota Press; Minneapolis, London, 1996.
- Guttmann, Allen; *The Jewish Writer in America: Assimilation and the Crisis of Identity*, Oxford University Press, New York, 1971.
- Harap, Louis; *In the Mainstream, The Jewish Presence in Twentieth-Century American Literature, 1950s-1980s*, Greenwood Press, New York, Westport, Connecticut, London, 1987.
- Hassan, Ihab; *Radical Innocence: Studies in Contemporary American Novel*; Harper& Row, Publishers, New York, 1961.
- Herberg, Will; *Protestant-Catholic-Jew: An Essay in American Religious Sociology*, With a New Introduction by Martin, E. Marty, The University of Chicago Press, Chicago, 1983, 3rd Edition.
- Hertzberg, Arthur; *Being Jewish in America, The Modern Experience*, Schocken Books, New York, 1979.
- Hicks, Granville (Ed.); *The Living Novel*; Collier Books, New York, 1957.
- Hollinger, David; *Postethnic America, Beyond Multiculturalism*, Basic Books, 2000.

- Howe, Irving; *The Critical Point on Literature and Culture*, a Delta Book, New York, 1973.
- Hutcheon, Linda; *A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction*; Routledge, New York, 1988.
- Hutcheon, Linda; *The Politics of Postmodernism*, Routledge, London, New York, 2003, 2nd Edition.
- Johnson, Paul; *A History of the Jews*; Phoenix Giant, London, 1997, Third Impression.
- Kim, Kyung-Ae; *Quest for Salvation in Saul Bellow's Novels*; Peter Lang, Europäischer Verlag der Wissenschaften, Frankfurt am Main, 1994.
- Kroes, Rob (Ed); *The American Identity, Fusion and Fragmentation*; Amerika Instituut, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, 1980.
- Krupat, Arnold; *Ethnocriticism: Ethnography, History, Literature*, University of California Press, New York, Oxford, 1986.
- LaCapra, Dominick; *Representing the Holocaust, History, Theory, Trauma*; Cornell University Press, Ithaca and London, 1994.
- Lancaster, Brian; *Elements of Judaism*, Element, Shaftesbury, Dorset, 1993.
- Lenz, Günter H.; Shell, Kurt L. (Eds); *Crisis of Modernity, Recent Critical Theories of Culture and Society in the United States and West Germany*, Campus Verlag, Frankfurt am Main, Westview Press, Boulder, Colorado, 1986.
- Levinas, Emmanuel; *Între noi, Încercare de a-l găndi pe celălalt*, Bic All, Traducere de Ioan Petru Deac, București, 2000.
- Levinas, Emmanuel ; *Totality and Infinity, An Essay on Exteriority*, Translated by Alphonso Lingis, Duquesne University Press, Pittsburgh, Pennsylvania, 2007, Twentieth Printing.
- Lewisohn, Ludwig, *What is This Jewish Heritage?* ; B'Nai B'Rith Hillel Foundations, New York, 1957.
- Lippy, Charles H.; Williams, Peter W. (Eds.); *Encyclopedia of the American Religious Experience, Studies of Transitions and Movements*, Charles Scribner's Sons, New York, 1988.
- Manea, Norman; *Înainte de despărțirii, Convorbire cu Saul Bellow - Un proiect Words& Images*, Polirom, Iași, 2008.
- Melzer, Arthur M.; Weinberger, Jerry; Zinman M. Richard (Eds); *Multiculturalism and American Democracy*, University Press of Kansas, 1998.
- Michaelsen, Scott; *The Limits of Multiculturalism, Interrogating the Origins of American Anthropology*; University of Minnesota Press, Minneapolis, London, 1999.
- Miller, Ruth; *Saul Bellow, A Biography of the Imagination*, St. Martin's Press, New York, 1991.
- Neelakantan, G.; „Beast in Chicago: Saul Bellow's Apocalypse in the *Dean's December*” in *International Fiction Review*, Volume 30, Issue 1-2, p. 66+, 2003.
- Neher, Andre; *Cheile identității iudaice*, Editura Hasefer, București, 2001, Traducere, prefață și note de Țicu Goldstein.
- Newman, Judie; *Saul Bellow and History*, Macmillan Press, London, 1984.

- Novick, Peter; *The Holocaust in American Life*; Houghton Mifflin Company, Boston, New York, 1999.
- Otto, Rudolf; *Sacrul*, Editura Dacia, Cluj, 1992, în românește de Ioan Milea.
- Peden, William; *The American Short Story, Continuity and Change, 1940-1975*, Houghton Mifflin Company, Boston, (1964),1975, 2nd Edition Revised and Enlarged.
- Pifer, Ellen; *Saul Bellow, Against the Grain*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1990.
- Pinsker, Sanford; *Jewish-American Fiction: 1917-1987*, Twayne Publishers, New York, 1992.
- Pinsker, Sanford; *The Schlemiel as Metaphor, Studies in Yiddish and American Jewish Fiction*, Southern Illinois University Press, Carbondale and Edwardsville, Revised and Enlarged Edition, 1991.
- Peperzak, Adriaan; Critchley, Simon; Bernasconi, Robert (Eds); *Emmanuel Levinas, Basic Philosophic Writings*, Indiana University Press, Bloomington and Indianapolis, 1996.
- Perkins, George (Ed); *The Theory of the American Novel*; Holt, Rinehart and Winston, New York, 1970
- Prescott, Peter S.; *Soundings, Encounters with Contemporary Books*, Coward, McCann& Geoghegan, Inc.; New York, 1972.
- Quayum, M. A.; *Saul Bellow and American Transcendentalism*, Peter Lang, New York, 2004.
- Rader, Jacob Marcus (Ed.); *The Jew in the American World*, Wayne State University Press, Detroit, 1996.
- Ravin, Norman; *House of Words, Jewish Writing, Identity and Memory*, Queen's University Press, Montreal,1997.
- Richman, Sidney, *Bernard Malamud*, Twayne Publishers Inc., New York, 1966.
- Rovit, Earl (Ed); *Saul Bellow, A Collection of Critical Essays*, Prentice-Hall, Inc. , Englewood Cliffs, N.J.; 1975.
- Rubin, Derek (Ed.); *Who We Are: On Being (and Not Being) a Jewish American Writer*, Schocken Books, New York, 2005.
- Ozick, Cynthia; *Metaphor and Memory, Essays*, Vintage International, Vintage Books, A Division of Random House, Inc., New York, (1980), 1991.
- Sarna, Jonathan D. (Ed.), *The American Jewish Experience*, Holmes& Meier, New York, London, 1986.
- Scheer-Schäzler, Brigitte; *Saul Bellow*, Frederick Ungar Publishing Co., New York, 1972.
- Schraepen, Edmond (Ed); *Saul Bellow and His Work*; Centrum Voor Taal-En Literatuurwetenschap, Vrije Universiteit, Brussel, 1978.
- Schulz, Max F.; *Radical Sophistication, Studies in Contemporary Jewish-American Novelists*, Ohio University Press, Athens, Ohio, 1969.
- Shechner, Mark; *After the Revolution: Studies in the Contemporary Jewish American Imagination*, Indiana University Press, Bloomington, Indianapolis, 1987.
- Sklare, Marshall (Ed); *The Jews, Social Patterns of an American Group*, The Free Press, New York, Collier-MacMillan Limited, London, 1958.

- Sollors, Werner; *Beyond Ethnicity: Consent and Descent in American Culture*, Oxford University Press, New York, 1986.
- Sollors, Werner (Ed); *The Invention of Ethnicity*; Oxford University Press, New York, Oxford, 1989.
- Takaki, Ronald; *A Different Mirror: A History of Multicultural America*, Little, Brown and Company, Boston, Toronto, London, 1984.
- Telushkin, Joseph (Rabbi); *Jewish Literacy: The Most Important Things to Know about the Jewish Religion, Its People, and Its History*, William Morrow and Company, Inc., New York, 1992,
- Telushkin, Joseph (Rabbi); *Jewish Wisdom: Ethical, Spiritual and Historical Lessons from the Great Works and Thinkers*, William Morrow and Company, Inc., New York, 1994.
- Thernstrom, Stephan; Orlov, Ann; Handlin, Oscar (Eds.), *Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups*, the Belknap Press of Harvard University Press; Cambridge, Massachusetts; London, England, 1980.
- Unterman, Alan; *Dictionary of Jewish Lore and Legend*, Thames and Hudson, London, 1991.
- Wirth-Nesher, Hana (Ed.); *What is Jewish Literature?* , The Jewish Publication Society, Philadelphia, Jerusalem, 5754/1994.
- Wirth-Nesher, Hana; Kramer, Michael P. (Eds.); *The Cambridge Companion to Jewish American Literature*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- Wittke, Carl; *We Who Built America; The Saga of the Immigrant*, The Press Case of Western Reserve University, 1967, 2nd Printing.

Surse electronice

- Evan Kaplana, Dana; *The Cambridge Companion to American Judaism*, Cambridge University Press, 2005, Cambridge Collections Online, Cambridge University Press, 01 July 2007, <http://cco.cambridge.org/>
- Villa, Dana; *The Cambridge Companion to Hannah Arendt*, Cambridge University Press, 2002, Cambridge Collections Online, Cambridge University Press, 23 November 2007, <http://cco.cambridge.org/>